

Οι Εξελίξεις στην Παγκόσμια
Οικονομία και στις Χώρες
Προέλευσης των Εισερχόμενων
Τουριστών στην Ελλάδα

Σύνοψη

Ελληνική και
Διεθνής Οικονομία

Η ζήτηση για ταξίδια αναψυχής και τουρισμό εξαρτάται σε πολύ μεγάλο βαθμό από την οικονομική κατάσταση και τις προοπτικές που διαμορφώνονται για τα εισοδήματα των πολιτών. Υπό το πρίσμα αυτό, η σημασία της ανάλυσης των προοπτικών αυτών για τις κύριες τουριστικές αγορές της χώρας μας, και τους σημαντικότερους παράγοντες της παγκόσμιας οικονομίας που συμβάλλουν στην διαμόρφωση των διεθνών οικονομικών εξελίξεων, είναι αυτονόητη.

Οι εκτιμήσεις των οικονομολόγων στις αρχές του 2019 για μια μέτρια επιβράδυνση της παγκόσμιας οικονομίας φαίνεται να επιβεβαιώνονται. Η ανάπτυξη της Παγκόσμιας Οικονομίας και του Διεθνούς Εμπορίου επιβραδύνθηκε το 2018 στο 3,6% και στο 3,8% αντίστοιχα, από 3,8% και 5,2% αντίστοιχα το 2017, και αναμένεται να επιβραδυνθεί περισσότερο στο 3,3% και 3,4% αντίστοιχα το 2019. Η επιβράδυνση αυτή οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στις προηγμένες οικονομίες και τους μειωμένους ρυθμούς ανάπτυξης στην ΕΕ-27 (2018: 2,1%, 2017: 2,6%) και ειδικότερα στη Ζώνη του Ευρώ (2018: 1,9%, 2017: 2,4%), καθώς και στο Ηνωμένο Βασίλειο (2018: 1,4%, 2017: 1,7%), στην Ιαπωνία (2018: 0,8%, 2017: 1,9%), στην Κίνα (2018: 6,6%, 2017: 6,8%) και στον Καναδά (2018: 1,8%, 2017: 3,0%). Αντίθετα, στις ΗΠΑ η αύξηση του ΑΕΠ επιταχύνθηκε στο 2,9% το 2018, από 2,2% το 2017.

Παρά μια ελαφρά κάμψη της οικονομικής δραστηριότητάς τους, οι ΗΠΑ φαίνεται ότι θα είναι η ταχύτερα αναπτυσσόμενη οικονομία των G7, ενώ οι οικονομολόγοι αναμένουν μια αύξηση της τάξης του 2,3% φέτος. Η ανακοίνωση της Fed στα τέλη Μαρτίου 2019 για αναστολή των αυξήσεων των επιτοκίων, οδήγησε στην αύξηση των μετοχών κατά 18% φέτος ενώ αντίστοιχα θετικές είναι και οι πρόσφατες ανακοινώσεις για την απασχόληση, τις δαπάνες λιανικής και την εμπιστοσύνη των καταναλωτών, ενώ η επιχειρηματική εμπιστοσύνη παραμένει πολύ πάνω από τους μακροπρόθεσμους μέσους όρους. Πρέπει να τονισθεί, ωστόσο, ότι οι σχετικές προβλέψεις ως την 5η Μαΐου δεν είχαν ενσωματώσει τη δυνατότητα του Προέδρου των ΗΠΑ να επιβάλλει την πολιτική προστατευτισμού την οποία προωθεί, ανεξαρτήτως των εξαιρετικά αρνητικών επιπτώσεων της στην οικονομία των ΗΠΑ και στην Παγκόσμια οικονομία. Ήδη οι ΗΠΑ ανακοίνωσαν την επιβολή δασμών 25% στις εισαγωγές τους από την Κίνα, ενώ η Κίνα αντέδρασε με ανακοίνωση της επιβολής δασμών 25% σε εισαγωγές από τις ΗΠΑ ύψους \$ 60 δις.

Ο εμπορικός πόλεμος που απειλείται θα έχει αναπόφευκτα ένα σημαντικό αρνητικό αναπτυξιακό αποτέλεσμα τόσο για τις ΗΠΑ και την Κίνα, όσο και για την παγκόσμια οικονομία και μπορεί να οδηγήσει ακόμη και σε μια νέα παγκόσμια οικονομική κρίση. Το ευνοϊκό σενάριο -που δεν φαίνεται σήμερα να έχει μεγάλη πιθανότητα να επικρατήσει - μπορεί να είναι μια επιτυχής επιτάχυνση της διαδικασίας προσαρμογής της Κίνας στη νέα πραγματικότητα, και τελικά η έγκαιρη κατάργηση της πολιτικής προστατευτισμού που οδηγεί σε σημαντική διαταραχή της παγκόσμιας ανάπτυξης και του ελεύθερου διεθνούς εμπορίου. Το δυσμενές σενάριο είναι μια επικίνδυνη κλιμάκωση του διεθνούς εμπορικού πολέμου με το παράδειγμα των ΗΠΑ να ακολουθείται από πολλές άλλες χώρες στον κόσμο, αναπτυγμένες και αναπτυσσόμενες.

Οι προοπτικές δεν είναι ευοίωνες για την Ευρωζώνη, τη μεγαλύτερη οικονομία του κόσμου, που προβλέπεται να αυξηθεί φέτος κατά 1,2%. Η Γερμανία, η οικονομική δύναμη της Ευρώπης, έχει πληγεί σκληρά από την εξασθένηση της κινεζικής ζήτησης, των εμπορικών δασμών και της διακοπής της παραγωγής αυτοκινήτων λόγω νέων προδιαγραφών εκπομπών. Φέτος η οικονομία της Γερμανίας προβλέπεται να αυξηθεί κατά 0,5%, με βραδύτερο ρυθμό από ότι το Ην. Βασίλειο (1,3%). Η Ιταλία βρίσκεται στην τρίτη ύφεση σε δέκα χρόνια και η ιταλική ανάπτυξη αναμένεται παραμείνει στάσιμη φέτος (0,1%) καθιστώντας έναν από τους πιο αδύναμους κρίκους στον βιομηχανικό κόσμο. Η Ιταλία αντιμετωπίζει συνεχιζόμενη ανησυχία για την υγεία των τραπεζών της, οι οποίες είναι εκτεθειμένες στο χρέος της ιταλικής κυβέρνησης και μια αγορά κατοικιών που δεν έχει ακόμη ανακάμψει από την οικονομική κρίση. Τα υψηλά επίπεδα ανεργίας, ειδικά για τους νέους, καταδεικνύουν τα βαθιά διαρθρωτικά προβλήματα που αντιμετωπίζει η Ιταλία.

Παρά τις ανησυχίες που σχετίζονται με το Brexit, η οικονομία στο Ηνωμένο Βασίλειο αναμένεται να αυξηθεί κατά 1,3% φέτος, μια μικρή επιβράδυνση από το 1,4% του περασμένου έτους. Η αβεβαιότητα σχετικά με τη φύση και το χρονοδιάγραμμα της αποχώρησης του Ηνωμένου Βασιλείου από την ΕΕ έχει πλήξει την επιχειρηματική εμπιστοσύνη και τις επενδύσεις. Αυτό αντικατοπτρίζεται στην υποβάθμιση των προβλέψεων των οικονομολόγων για επενδύσεις και αύξηση των κερδών από το περασμένο φθινόπωρο. Η χαμηλή ανεργία και η επιτάχυνση των πραγματικών μισθών είναι «καλά νέα» για τις άμεσες προοπτικές της κατανάλωσης, αλλά ο δείκτης καταναλωτικής εμπιστοσύνης μειώθηκε και πάλι τον Μάρτιο 2019.

Μεταξύ των μεγαλύτερων οικονομιών της ζώνης του ευρώ, η Ισπανία φαίνεται να πηγαίνει αρκετά καλά, αφού οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις και η μείωση του κόστους εργασίας συνέβαλαν στη βελτίωση των εξαγωγικών επιδόσεων, οι οποίες με τη σειρά τους συνέβαλαν στη δημιουργία θέσεων εργασίας και στην αύξηση των εισοδημάτων. Η Ισπανία προβλέπεται να αυξηθεί φέτος στο 2,1%, αρκετά υψηλότερα από τον μέσο όρο της ζώνης του ευρώ.

Αλλά για το σύνολο της Ευρωζώνης, το 2019 πρόκειται να είναι ένα έτος πολύ μέτριας οικονομικής ανάπτυξης. Σύμφωνα με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, η ζώνη του ευρώ ενδέχεται να συμβάλει λιγότερο στην παγκόσμια ανάπτυξη από ό, τι σε οποιοδήποτε έτος από την κρίση του ευρώ το 2012. Τα κύρια χαρακτηριστικά της οικονομικής πολιτικής στην Ευρωζώνη είναι (α) Η πολιτική της ΕΚΤ των μηδενικών - ή και αρνητικών - επιτοκίων καταθέσεων των τραπεζών στην ΕΚΤ και της ποσοτικής ενίσχυσης της ρευστότητας στη Ζώνη του Ευρώ, που δεν αναμένεται να αλλάξει ουσιαστικά το 2019. (β) Η δημοσιονομική πολιτική υπό τους περιορισμούς που επιβάλλονται από το υψηλό δημόσιο χρέος πολλών χωρών και από το ισχύον θεσμικό πλαίσιο περί υπερβολικών δημοσιονομικών ελλειμμάτων, ενώ σημαντικό πρόβλημα αποτελεί η δημοσιονομική πολιτική των Βορείων χωρών της Ζώνης του Ευρώ, και ιδιαίτερα της Γερμανίας και της Ολλανδίας, που ενώ επιβαρύνονται με ελάχιστο δημόσιο χρέος, το οποίο χρηματοδοτείται με σχεδόν μηδενικά επιτόκια, συνεχίζουν να λειτουργούν με σημαντικά πρωτογενή πλεονάσματα, παρά το ότι και ο ιδιωτικός τομέας σε αυτές τις οικονομίες λειτουργεί με μεγάλα πλεονάσματα και με πολύ υψηλά και αυξανόμενα ποσοστά αποταμίευσης. Από την άλλη πλευρά, σημαντικό πρόβλημα για τη Ζώνη του Ευρώ αποτελεί και η εκτροπή της οικονομικής πολιτικής στην Ιταλία. (γ) Η εξωτερική εμπορική πολιτική προσπαθεί να περιορίσει τις εξαιρετικά δυσμενείς επιπτώσεις που προκύπτουν για τις οικονομίες των χωρών μελών της Ευρωζώνης - ιδιαίτερα στις μεγάλες εξαγωγικές χώρες του Βορά - από την σοβαρή διατάραξη του διεθνούς εμπορίου που συνεπάγεται η πολιτική προστατευτισμού της κυβέρνησης των ΗΠΑ.

Αν επιβεβαιωθούν οι προβλέψεις για επιβράδυνση της οικονομίας των ΗΠΑ μετά το 2019, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η ανάπτυξη της παγκόσμιας οικονομίας εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό από τη δυνατότητα της Κίνας και των πλεονασματικών χωρών της Ευρωζώνης να επιτύχουν ουσιαστική πρόοδο στην αναδιάρθρωση των οικονομιών τους, έτσι ώστε να επιτύχουν υψηλή ανάπτυξη με κινητήριο μοχλό την αύξηση της εγχώριας καταναλωτικής δαπάνης και των επενδύσεων σε υποδομές.

Οι ανωτέρω οικονομικές εξελίξεις δημιουργούν αβεβαιότητα που επιδρά αρνητικά τόσο στις προσδοκίες ανάπτυξης όσο και στην καταναλωτική εμπιστοσύνη. Η μείωση της καταναλωτικής εμπιστοσύνης σε όλες τις κύριες χώρες προέλευσης του εισερχόμενου τουρισμού στη χώρα μας, μπορεί να επιδράσει αρνητικά τόσο ως προς τον προγραμματισμό του μεγέθους της δαπάνης τους για διακοπές όσο και στις επιλογές τους ως προς τις χώρες-προορισμούς.

Οι παραπάνω εξελίξεις σε συνδυασμό με κάποιες - αρχικές ακόμα - ενδείξεις για μείωση της ζήτησης για ταξίδια, αποτελούν σημαντικές προκλήσεις για τον ελληνικό τουρισμό που καθιστούν ακόμη πιο επιτακτική την συγκρότηση μιας μακροπρόθεσμης εθνικής στρατηγικής για την αναβάθμιση και ωρίμανση του τουριστικού προϊόντος της χώρας και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητά του, καθώς και την λειτουργία και διαχείριση των προορισμών και την αναβάθμιση των υποδομών τους μέσω της συνεργασίας και ανάπτυξης συνεργειών μεταξύ των αρμόδιων ή συναρμόδιων φορέων.

Ηλίας Κικίλιας
Γενικός Διευθυντής

Τα τελευταία έξι χρόνια ο εισερχόμενος τουρισμός στην Ελλάδα γνώρισε μεγάλη ανάπτυξη: οι αφίξεις αυξήθηκαν από 16,9 εκ. το 2012 σε 33,1 εκ. το 2018 ενώ οι εισπράξεις αυξήθηκαν αντίστοιχα από € 10,4 δισ. σε € 16,1 δισ. Ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη αυτή διαδραμάτισε το ευνοϊκό οικονομικό περιβάλλον στις αγορές μας, που επέτρεψε στους κατοίκους των χωρών αυτών να ταξιδέψουν στο εξωτερικό με μεγαλύτερη συχνότητα και συχνά μεγαλύτερη δαπάνη. Όπως αναλύεται στην παρούσα έκθεση οι ευνοϊκές συνθήκες στην παγκόσμια οικονομία δεν προβλέπεται να διατηρηθούν στα ίδια επίπεδα με την διεθνή οικονομία να εισέρχεται σε φάση αβεβαιότητας και επιβράδυνσης, ενδεχομένως δε και ύφεσης. Σε ένα τέτοιο κλίμα δεν θα προκαλέσει έκπληξη να αντιστραφεί η αυξητική πορεία των τουριστικών μεγεθών του εισερχόμενου τουρισμού προς την Ελλάδα. Η μείωση των αφίξεων (-2,0%), της Μέσης κατά Κεφαλήν Δαπάνης (-4,3%) και των εισπράξεων (-6,2%) από την Βρετανία το 2018 ίσως να είναι μια πρώτη ένδειξη του πώς η οικονομική αβεβαιότητα, εν προκειμένω του BREXIT, σε συνδυασμό με την ασθενέστερη οικονομική δυνατότητα, στην περίπτωση της Βρετανίας λόγω της υποτίμησης της λίρας, μπορεί να οδηγήσει σε μείωση του τουριστικού ρεύματος και των τουριστικών εισπράξεων.

Πώς μπορούν να αντιδράσουν οι τουριστικοί φορείς της Ελλάδας, δημόσιοι και ιδιωτικοί, στα νέα δεδομένα; Πρόσφατες μελέτες του ΙΝΣΕΤΕ ανέδειξαν τα ακόλουθα χαρακτηριστικά του ελληνικού τουρισμού:

- Είναι καίριας σημασίας δραστηριότητα για την ελληνική οικονομία και κοινωνία, συνεισφέροντας άμεσα το 11,7 % και συνολικά το 26% ως 31% του ΑΕΠ και κατά την αιχμή (Q3) άμεσα το 16,7% και συνολικά το 37% ως 44% της απασχόλησης¹,
- Ανταγωνίζεται ευθέως τις σημαντικότερες Ευρωπαϊκές χώρες (Ισπανία, Ιταλία, Γαλλία, Πορτογαλία)²,
- Οι τουρίστες που επισκέπτονται την Ελλάδα δαπανούν αντίστοιχα ποσά όπως και αυτοί που επισκέπτονται τους ανταγωνιστές μας, άρα έχουν και αντίστοιχες απαιτήσεις³.

Σε ένα διεθνές περιβάλλον, που ο ανταγωνισμός θα εντείνεται και λόγω των δυσμενέστερων οικονομικών συνθηκών στις αγορές μας, η διατήρηση και ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του ελληνικού τουρισμού και του ελληνικού τουριστικού προϊόντος πρέπει να αποτελεί διαρκή στόχο ώστε να μπορεί να εξακολουθήσει να συνεισφέρει στην ελληνική οικονομία και στην ελληνική κοινωνία. Η υπηρετήση αυτού του στόχου απαιτεί:

- Παροχή υπηρεσιών με συνέπεια και ποιότητα – η διαρκής υπεροχή του ελληνικού ξενοδοχειακού κλάδου έναντι των ανταγωνιστών⁴ αποτελεί μια θετική ένδειξη προς αυτήν την κατεύθυνση, δεδομένης της σημασίας της διαμονής στην συνολική τουριστική εμπειρία. Δεν αρκεί όμως από μόνη της και είναι απαραίτητη μια 'πανστρατιά' των παρόχων υπηρεσιών προς τους τουρίστες για ποιοτικές υπηρεσίες 'value for money'.
- Διαχείριση προορισμών που κατ' ελάχιστον χρειάζεται:
 - Βελτίωση των υποδομών που είναι αυτονόητες σε οποιαδήποτε ευρωπαϊκή χώρα, αλλά δυστυχώς συχνά είναι ανεπαρκείς στην χώρα μας: ορθή διαχείριση των απορριμμάτων και υγρών αποβλήτων – ενεργειακή και υδατική επάρκεια – διαχείριση του χώρου και του περιβάλλοντος – αστική συγκοινωνία,
 - Βελτίωση επιλεγμένων υποδομών, όπως τα λιμάνια και η ασφάλεια του οδικού δικτύου στα περισσότερα νησιά,
 - Συνέργειες μεταξύ των τουριστικών φορέων για ανάδειξη συμπληρωματικότητας των επιμέρους δραστηριοτήτων και υποδομών για την δημιουργία ενός πιο σύνθετου και ελκυστικού προϊόντος.

¹ Βλ. Άρνης Ίκκος και Σεραφεΐμ Κουτσός, «Η συμβολή του τουρισμού στην ελληνική οικονομία το 2018», ΙΝΣΕΤΕ, 2019

² Βλ. Άρνης Ίκκος, Ευαγγελία Λάμπρου και Sandro Cuzzolin, «Using Big Data to analyse loyalty to & competing destinations», ΙΝΣΕΤΕ και TravelAudience, 2019 και «Αξιολόγηση του brand "Ελλάδα" και σύγκριση με τον ανταγωνισμό στη Ν. Ευρώπη βάσει της εμπειρίας των τουριστών», ΙΝΣΕΤΕ 2019

³ Βλ. Άρνης Ίκκος και Σεραφεΐμ Κουτσός, «Η Μέση κατά Κεφαλήν Δαπάνη των εισερχόμενων τουριστών στην Ελλάδα, 2005-2018, εξέλιξη και σύγκριση με Ισπανία», ΙΝΣΕΤΕ, 2019ΤΕ, 2019

⁴ Βλ. κεφάλαιο «Δείκτες Ποιότητας» στα πρόσφατα Στατιστικά Δελτία

- Φορολογικό πλαίσιο που δεν θα επιβαρύνει την ανταγωνιστικότητα με υψηλή φορολογία επί των τιμών (ΦΠΑ, φόρος διαμονής).
- Επενδυτικό περιβάλλον που, κατ' ελάχιστον, δεν θα είναι εχθρικό προς νέες επενδύσεις. Κομβική σημασία προς την κατεύθυνση αυτή έχει η αποσαφήνιση και απλούστευση των διαδικασιών αδειοδότησης για επενδύσεις και λειτουργία των επιχειρήσεων.

Η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του ελληνικού τουριστικού προϊόντος μέσω συντονισμένων ενεργειών ενταγμένων στο ανωτέρω πλαίσιο, όχι μόνον θα βοηθήσει να ελαχιστοποιηθούν οι επιπτώσεις από ένα πιθανά δυσμενέστερο διεθνές οικονομικό περιβάλλον, αλλά και θα του επιτρέψουν να είναι σε ισχυρότερη θέση όταν αυτό ανακάμψει.

Άρης Ίκκος, ISHC
Επιστημονικός Διευθυντής

Ακρωνύμια και Συντομογραφίες

ESI	Economic Sentiment Index (Δείκτης Οικονομικού Κλίματος)
ESM	European Stability Mechanism (Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας)
FED	Federal Reserve – η Κεντρική Τράπεζα των ΗΠΑ
GMI	Global Macroeconomic Imbalances
IMF	International Monetary Fund (Διεθνές Νομισματικό Ταμείο)
LTROs	Long Term Refinancing Operations
NEER	Nominal Effective Exchange Rate (Ονομαστική Σταθμισμένη Συναλλαγματική Ισοτιμία)
REER	Real Effective Exchange Rate (Σταθμισμένη Πραγματική Συναλλαγματική Ισοτιμία)
TLTROs	Targeted Long Term Refinancing Operations
ULC	Unit Labour Cost (Κόστος Εργασίας ανά Μονάδα Προϊόντος)
WEO	World Economic Outlook του ΔΝΤ
ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
Α&Υ	Αγαθά και Υπηρεσίες
ΔΚΕ	Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης
ΔΝΤ	Διεθνές Νομισματικό Ταμείο
ΔΤΚ	Δείκτης Τιμών Καταναλωτή
ΕΕ-27	Ευρωπαϊκή Ένωση των 27
ΕΙΑ&Υ	Εξωτερικό Ισοζύγιο Αγαθών και Υπηρεσιών
ΕΚΤ	Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα
ΖτΕ	Ζώνη του Ευρώ
ΜΕΡΜ	Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής
ΠΚ	Πάγιο Κεφάλαιο
π.μ.	ποσοστιαίες μονάδες
ΠΠΓΚ	Πρωτογενές Πλεόνασμα Γενικής Κυβέρνησης
Ττ	Κεντρική Τράπεζα της

Συγγραφείς Μελέτης

Δημήτριος Μαρούλης

Οικονομολόγος

Άρης Ίκκος, ISHC

*Επιστημονικός Διευθυντής
ΙΝΣΕΤΕ*

Ηλίας Κικίλιας

*Γενικός Διευθυντής
ΙΝΣΕΤΕ*

Σύνοψη

Οι Εξελίξεις στην Παγκόσμια Οικονομία και στις Χώρες Προέλευσης των Εισερχόμενων Τουριστών στην Ελλάδα

Η ανάπτυξη της Παγκόσμιας Οικονομίας και του Διεθνούς Εμπορίου επιβραδύνθηκε το 2018 στο 3,6% και στο 3,8% αντίστοιχα, από 3,8% και 5,2% αντίστοιχα το 2017, και αναμένεται να επιβραδυνθεί περισσότερο στο 3,3% και 3,4% αντίστοιχα το 2019, με ενδεχόμενη μικρή ανάκαμψή τους το 2020 στο 3,6% και 3,9% αντίστοιχα.

Επιβράδυνση του ρυθμού ανάπτυξης της παγκόσμιας οικονομίας

Ανάπτυξη 2015-2018 και προβλέψεις για την ανάπτυξη το 2019 και το 2020 σε επιλεγμένες χώρες

Χώρες	Έτη						Χώρες	Έτη					
	2015	2016	2017	2018	2019*	2020*		2015	2016	2017	2018	2019*	2020*
Παγκόσμια Οικονομία	3,4	3,4	3,8	3,6	3,3	3,6	Ελλάδα	-0,4	-0,2	1,5	1,9	2,2	2,2
Παγκόσμιο Εμπόριο	2,7	2,2	5,2	3,8	3,4	3,9	Κύπρος	2,0	4,8	4,5	3,9	3,1	2,7
ΗΠΑ	2,9	1,6	2,2	2,9	2,3	1,9	Ην. Βασίλειο	2,3	1,8	1,8	1,4	1,3	1,3
ΕΕ-27	2,3	2,1	2,6	2,1	1,5	1,8	Σουηδία	4,5	2,7	2,1	2,3	1,4	1,6
Ιαπωνία	1,2	0,6	1,9	0,8	1,0	0,5	Ελβετία	1,3	1,6	1,7	2,5	1,1	1,5
ΚΙΝΑ	6,9	6,7	6,8	6,6	6,3	6,1	Πολωνία	3,8	3,1	4,8	5,1	4,2	3,6
Καναδάς	0,7	1,1	3,0	1,8	1,5	1,9	Ουγγαρία	3,5	2,3	4,1	4,9	3,6	2,7
Ζώνη του Ευρώ (ΕΕ-19)	2,1	2,0	2,4	1,9	1,2	1,5	Τσεχία	5,3	2,5	4,4	2,9	2,9	2,7
Γερμανία	1,7	2,2	2,2	1,4	0,5	1,5	Ρωσία	-2,5	0,3	1,6	2,3	1,6	1,7
Γαλλία	1,1	1,2	2,2	1,6	1,3	1,5	Β. Μακεδονία	3,9	2,8	0,2	2,7	3,0	3,1
Ιταλία	0,9	1,1	1,7	0,9	0,1	0,7	Σερβία	1,8	3,3	2,0	4,4	3,5	4,0
Ισπανία	3,6	3,2	3,0	2,6	2,1	1,9	Βουλγαρία	3,5	3,9	3,8	3,1	3,3	3,0
Ιρλανδία	25,1	5,0	7,2	6,7	3,8	3,4	Τουρκία	6,1	3,2	7,4	2,6	-2,5	2,5
Βέλγιο	1,7	1,5	1,7	1,4	1,2	1,2	Ρουμανία	3,9	4,8	7,0	4,1	3,1	3,0
Ολλανδία	2,0	2,2	2,9	2,7	1,6	1,6	Κροατία	2,4	3,5	2,9	2,7	2,6	2,5

Πηγή: IMF WEO April 2019 και Ευρωπαϊκή Επιτροπή European Economic Forecasts, Spring 2019

Η επιβράδυνση του Παγκόσμιου ΑΕΠ το 2018 οφείλεται στους μειωμένους ρυθμούς ανάπτυξης στην ΕΕ-27 (2018: 2,1%, 2017: 2,6%) και ειδικότερα στη Ζώνη του Ευρώ (2018: 1,9%, 2017: 2,4%), καθώς και στο Ηνωμένο Βασίλειο (2018: 1,4%, 2017: 1,7%), στην Ιαπωνία (2018: 0,8%, 2017: 1,9%), στην Κίνα (2018: 6,6%, 2017: 6,8%) και στον Καναδά (2018: 1,8%, 2017: 3,0%). Αντίθετα, στις ΗΠΑ η αύξηση του ΑΕΠ επιταχύνθηκε στο 2,9% το 2018, από 2,2% το 2017.

Επιβράδυνση ανάπτυξης στην Ευρωζώνη και στο Ηνωμένο Βασίλειο

Επιβράδυνση της ανάπτυξης στις περισσότερες χώρες, ακόμη και στις ΗΠΑ, σημειώθηκε στο 2ο 6μηνο 2018 και ιδιαίτερα στο 4ο 3μηνο 2018 και αυτή η επιβράδυνση εκτιμάται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και από το ΔΝΤ ότι θα συνεχιστεί και στο 1ο 6μηνο του 2019.

Στη συνέχεια, σε αρκετές χώρες αναμένεται κάποια τάση ενίσχυσης της ανάπτυξης από το 2ο 6μηνο του 2019, με περαιτέρω ενίσχυσή της το 2020 και ενδεχομένως και το 2021. Σε αυτή την κατηγορία ανήκουν:

- η Ζώνη του Ευρώ (2019: 1,2%, 2020: 1,5%, 2024: 1,4%),
- ο Καναδάς (2018: 1,8%, 2019: 1,5%, 2020: 1,9%, 2024: 1,6%),
- το Ηνωμένο Βασίλειο (2018: 1,4%, 2019: 1,2%, 2020: 1,4%, 2024: 1,5%),

- η Ν. Κορέα (2018: 2,7%, 2019: 2,6%, 2020: 2,8%, 2014: 2,9%),
- οι αναπτυσσόμενες χώρες της Ευρώπης - όπου συμπεριλαμβάνονται η Τουρκία, οι Βαλκανικές χώρες και οι χώρες της Κεντρικής Ευρώπης (2018: 3,6%, 2019: 0,8%, 2020: 2,8%),
- οι χώρες της Λατινικής Αμερικής (2018: 1,0%, 2019: 1,4%, 2020: 2,4%),
- οι χώρες της Μέσης Ανατολής, της Βορείου Αφρικής (2018: 1,8%, 2019: 1,5%, 2020: 3,2%),
- η Ρωσία (2018: 2,3%, 2019: 1,6%, 2020: 1,7%),
- η Κοινοπολιτεία Ανεξαρτήτων Κρατών εξαιρουμένης της Ρωσίας (2018: 3,9%, 2019: 3,5%, 2020: 3,7%),
- οι χώρες της υπο-Σαχάριας Αφρικής (2018: 3,0%, 2019: 3,5%, 2020: 3,7%)
- και οι αναπτυσσόμενες χώρες της Ασίας - στις οποίες συμπεριλαμβάνονται η Ινδία και η Κίνα (2018: 6,4%, 2019: 6,3%, 2020: 6,3%).

Αντίθετα, το ΔΝΤ αναμένει επιβράδυνση

- **στις ΗΠΑ:** η αύξηση του ΑΕΠ θα επιβραδυνθεί στο 2,3% το 2019 (από 2,9% το 2018), με περαιτέρω επιβράδυνση στο 1,9% το 2020 και στο 1,6% το 2024,
- **στην Ιαπωνία** (2018: 0,8%, 2019: 1,0%, 2020: 0,5%, 2024: 0,5%)
- **και στην Κίνα** (2018: 6,6%, 2019: 6,3%, 2020: 6,1%, 2025: 5,5).

Ειδικότερα, οι βασικοί παράγοντες που συνέβαλαν στην επιβράδυνση της Παγκόσμιας Ανάπτυξης και του διεθνούς εμπορίου το 2018 και προσδιορίζουν την εξέλιξή τους το 2019, το 2020 και στα επόμενα έτη είναι οι ακόλουθοι:

A. Η οικονομική πολιτική των ΗΠΑ.

Κύρια χαρακτηριστικά της οικονομικής πολιτικής των ΗΠΑ είναι:

- **α) η εξαιρετικά επεκτατική δημοσιονομική πολιτική** της Ομοσπονδιακής Κυβέρνησης, με σημαντικές φορολογικές περικοπές (ύψους \$ 1,5 τρις) και με αύξηση των κρατικών δαπανών για κατανάλωση και επενδύσεις,
- **β) ο περιορισμός της άκρως διευκολυντικής νομισματικής πολιτικής από την FED** (την Κεντρική Τράπεζα των ΗΠΑ), με αύξηση των επιτοκίων παρέμβασής της στο 2,5% και με σταδιακό περιορισμό του μεγέθους του χαρτοφυλακίου των κρατικών και επιχειρηματικών ομολόγων που είχε στην κατοχή της και
- **γ) η πολιτική προστατευτισμού - επιβολή δασμών** στις εισαγωγές κυρίως από την Κίνα αλλά και από άλλες χώρες σε μια επιδίωξη να περικοπούν τα κέρδη που απολαμβάνουν από το Διεθνές Εμπόριο η Κίνα και άλλες χώρες ανταγωνιστικού (ως προς τις ΗΠΑ) κόστους. Ειδικότερα:

Φορολογικές περικοπές και αύξηση κρατικών δαπανών στις ΗΠΑ

Η εξαιρετικά επεκτατική δημοσιονομική πολιτική οδήγησε στην υψηλή ανάπτυξη των ΗΠΑ κατά 2,9% το 2018 και συνέβαλε επίσης και στην παγκόσμια ανάπτυξη, στο βαθμό που το Εξωτερικό Ισοζύγιο Αγαθών και Υπηρεσιών (ΕΙΑ&Υ) των ΗΠΑ σημειώνει ταχεία αύξηση τα τελευταία χρόνια, παρά τον προστατευτισμό. Ωστόσο, οι αναπτυξιακές επιπτώσεις αυτής της πολιτικής μειώνονται ουσιαστικά το 2019 και εξανεμίζονται από το 2020 και αυτό εξηγεί την επιβράδυνση της ανάπτυξης στις ΗΠΑ στη 2ετία 2019-2020 και στα επόμενα έτη.

Η αυξητική πορεία των επιτοκίων από τη FED συνέβαλε στην αποτροπή των πληθωριστικών επιπτώσεων της επεκτατικής δημοσιονομικής πολιτικής και της πολιτικής προστατευτισμού, και στη διατήρηση των επιτοκίων των μακροπρόθεσμων κρατικών και επιχειρηματικών ομολόγων σε σχετικά χαμηλά επίπεδα (αντέστρεψε τη τάση σημαντικής αύξησής τους που ήταν σε ισχύ έως τον Οκτώβριο 2018). Από την άλλη πλευρά, η πολιτική της FED συνέβαλε και στην ανατίμηση του Δολαρίου, σε συνδυασμό και με την υποτίμηση του Yuan της Κίνας και άλλων νομισμάτων των αναπτυσσόμενων και αναδυόμενων οικονομικά χωρών έως τον Οκτώβριο του 2018. Συνέβαλε επίσης στην αντιστροφή της καμπύλης των αποδόσεων στις ΗΠΑ, ενισχύοντας τις προσδοκίες για μια πιθανή νέα ύφεση στις ΗΠΑ και στην παγκόσμια οικονομία. Από τα τέλη Μαρτίου 2019, η FED ουσιαστικά ανακοίνωσε ότι οι προγραμματισθείσες επιπλέον δύο αυξήσεις επιτοκίων μέσα στο 2019 δεν θα πραγματοποιηθούν, αφού ο πληθωρισμός με βάση το ΔTK είχε επανέλθει σε επίπεδα κάτω του στόχου του 2,0%. Αυτό έδωσε σημαντική ώθηση στις αγορές και προς στιγμή θεωρήθηκε ότι οι εκτιμήσεις του ΔNT και της ΕΕ για την παγκόσμια ανάπτυξη το 2019 θα μπορούσαν να αποδειχθούν ως απαισιόδοξες. Ωστόσο, η εντυπωσιακή ανάκαμψη των αγορών έως την 5η Μαΐου 2019 δεν είχε ενσωματώσει τη δυνατότητα του Προέδρου των ΗΠΑ να επιβάλλει την πολιτική προστατευτισμού την οποία προωθεί, ανεξαρτήτως των εξαιρετικά αρνητικών επιπτώσεων της στην οικονομία των ΗΠΑ και στην Παγκόσμια οικονομία.

Η πολιτική προστατευτισμού της Κυβέρνησης των ΗΠΑ συνέβαλε καταλυτικά στην επιβράδυνση της αύξησης του παγκόσμιου ΑΕΠ και του διεθνούς εμπορίου το 2018. Μετά δε την επιδείνωση της κρίσης στις διαπραγματεύσεις για μια νέα εμπορική συμφωνία ΗΠΑ - Κίνας στις αρχές Μαΐου 2019, ο συνεπαγόμενος εμπορικός πόλεμος απειλεί με αποτροπή κάθε δυνατότητας που υπήρχε για ανάκαμψη των αναπτυξιακών ρυθμών στις αναπτυγμένες και στις αναπτυσσόμενες οικονομίες τόσο το 2019 όσο και το 2020. Σε κάθε περίπτωση, οι εκτιμήσεις του ΔNT και της ΕΕ (βλ. αν.) για την ανάπτυξη των χωρών και της παγκόσμιας οικονομίας είχαν ενσωματώσει τις έως τότε διαφαινόμενες θετικές εξελίξεις στις διαπραγματεύσεις ΗΠΑ-Κίνας, οι οποίες, ωστόσο, διαψεύστηκαν καταλυτικά μετά την 5η Μαΐου 2019. Ήδη οι ΗΠΑ ανακοίνωσαν την επιβολή δασμών 25% στις εισαγωγές τους από την Κίνα, ενώ η Κίνα αντέδρασε με ανακοίνωση της επιβολής δασμών 25% σε εισαγωγές από τις ΗΠΑ ύψους \$ 60 δις.

Εμπορικός πόλεμος ΗΠΑ - Κίνας

B. Η οικονομική πολιτική της Ζώνης του Ευρώ

Κύρια χαρακτηριστικά της οικονομικής πολιτικής στην Ζώνη του Ευρώ είναι:

- α) Η πολιτική της ΕΚΤ των μηδενικών (ή και αρνητικών επιτοκίων καταθέσεων των τραπεζών στην ΕΚΤ) και της ποσοτικής ενίσχυσης της ρευστότητας στη Ζώνη του Ευρώ με συνεχή ανανέωση του χαρτοφυλακίου των κρατικών και επιχειρηματικών ομολόγων που έχει στην κατοχή της, καθώς και με παροχή μιας νέας σειράς TLTRO (χαμηλότοκνης μακροπρόθεσμης χρηματοδότησης στις τράπεζες της Ζώνης του Ευρώ). Με τον πληθωρισμό στη Ζώνη του Ευρώ να εκτιμάται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να μην υπερβαίνει κατά μέσο όρο το 1,4% το 2019 και το 2020 και με την επιβράδυνση της ανάπτυξης το 2018 και το 2019, η πολιτική της ΕΚΤ δεν αναμένεται να αλλάξει ουσιαστικά το 2019, αλλά ούτε και το 2020. Η πολιτική της ΕΚΤ και οι κίνδυνοι που απορρέουν από την εκτροπή της οικονομικής πολιτικής στην Ιταλία συμβάλλουν στη διατήρηση της συναλλαγματικής ισοτιμίας του Ευρώ σε διεθνώς ανταγωνιστικά επίπεδα (γύρω στο 1,12 USD/EUR).

Δεν αναμένεται αλλαγή στην πολιτική της ΕΚΤ που συμβάλλει στην διατήρηση της συναλλαγματικής ισοτιμίας του Ευρώ σε διεθνώς ανταγωνιστικά επίπεδα

Παρά την περιορισμένα επεκτατική δημοσιονομική πολιτική της Ζώνης του Ευρώ μετά το 2017, παραμένουν σημαντικά προβλήματα με την ακολουθούμενη πολιτική των πλεονασματικών χωρών και της Ιταλίας.

Η εξωτερική εμπορική πολιτική της Ζώνης του Ευρώ αποσκοπεί στον περιορισμό των επιπτώσεων της πολιτικής προστατευτισμού των ΗΠΑ.

Η πολιτική της Τράπεζας της Ιαπωνίας αποσκοπεί στην άνοδο του πληθωρισμού και -κατ' ελάχιστο- στην αποφυγή της ανατίμησης του Γιέν.

Επεκτατική δημοσιονομική πολιτική στην Ιαπωνία με αρνητικά επιτόκια λόγω πολύ υψηλής αποταμίευσης

- **β) Η δημοσιονομική πολιτική των χωρών μελών της Ζώνης του Ευρώ**, υπό τους περιορισμούς που επιβάλλονται από το υψηλό δημόσιο χρέος πολλών χωρών και από το ισχύον θεσμικό πλαίσιο περί υπερβολικών δημοσιονομικών ελλειμμάτων της Ζώνης του Ευρώ. **Μετά την περίοδο προσαρμογής των χωρών του Νότου, η δημοσιονομική πολιτική της Ζώνης του Ευρώ θεωρείται μετά το 2017 ως ελαφρά επεκτατική. Σημαντικό πρόβλημα αποτελεί η δημοσιονομική πολιτική των Βορείων χωρών της Ζώνης του Ευρώ (και ιδιαίτερα της Γερμανίας και της Ολλανδίας)** που ενώ επιβαρύνονται με ελάχιστο δημόσιο χρέος - το οποίο χρηματοδοτείται με σχεδόν μηδενικά επιτόκια - συνεχίζουν να λειτουργούν με σημαντικά πρωτογενή πλεονάσματα, παρά το ότι και ο ιδιωτικός τομέας σε αυτές τις οικονομίες λειτουργεί με μεγάλα πλεονάσματα και με πολύ υψηλά και αυξανόμενα ποσοστά αποταμίευσης. Από την άλλη πλευρά, **σημαντικό πρόβλημα για τη Ζώνη του Ευρώ αποτελεί και η εκτροπή της οικονομικής πολιτικής στην Ιταλία**, που έθεσε το πολύ υψηλό δημόσιο χρέος της χώρας αυτής σε αυξητική πορεία, με σημαντική αύξηση και του κόστους δανεισμού της.
- **γ) Η εξωτερική εμπορική πολιτική** της Ζώνης του Ευρώ προσπαθεί να περιορίσει τις εξαιρετικά δυσμενείς επιπτώσεις που προκύπτουν για τις οικονομίες των χωρών μελών της - ιδιαίτερα στις μεγάλες εξαγωγικές χώρες του Βορά - από την σοβαρή διατάραξη του διεθνούς εμπορίου που συνεπάγεται η πολιτική προστατευτισμού της Κυβέρνησης των ΗΠΑ.

Γ. Η οικονομική πολιτική της Ιαπωνίας.

Κύρια χαρακτηριστικά της οικονομικής πολιτικής της Ιαπωνίας είναι:

- **α) Η άκρως διευκολυντική νομισματική πολιτική της Κεντρικής Τράπεζας της Ιαπωνίας (ΤτΙ) των μηδενικών επίσης επιτοκίων παρέμβασης και της ποσοτικής ενίσχυσης της ρευστότητας στην Ιαπωνία με αγορές κρατικών ομολόγων με στόχο το επιτόκιο των 10ετών κρατικών ομολόγων να μην υπερβαίνει το 0,0%. Το επιτόκιο αυτό διαμορφώνεται συστηματικά σε αρνητικά επίπεδα και την 15η Μαΐου 2019 ήταν στο -0,05%. Η ΤτΙ δεν καταφέρνει να επιτύχει τον στόχο της για πληθωρισμό 2,0%, αφού ο τελευταίος διαμορφώθηκε στο 1,0% το 2018, από 0,5% το 2017 και από -0,1% το 2016, ενώ εκτιμάται από την ΕΕ (Μάιος 2019) στο 0,7% το 2019 και στο 0,9% το 2020. Επομένως, η άκρως διευκολυντική νομισματική πολιτική της ΤτΙ δεν αναμένεται να αλλάξει στην επόμενη 2ετία. Ένας άλλος σημαντικός στόχος της ΤτΙ είναι η διατήρηση του Γιέν σε υποτιμημένα (διεθνώς ανταγωνιστικά) επίπεδα, αφού οι τάσεις ανατίμησης του Γιέν (κυμαινόταν στα 109,65 JPY/USD την 15.5.2019) είναι βασικός παράγων που αποτρέπει την αύξηση του πληθωρισμού.**
- **β) Η επεκτατική δημοσιονομική πολιτική, παρά το ότι το χρέος της ΓΚ της Ιαπωνίας διαμορφωνόταν στο 236,1% του ΑΕΠ το 2018 και αναμένεται από την ΕΕ (Μάιος 2019) να διατηρηθεί στα ίδια επίπεδα το 2019 και το 2020. Παρά το υπέρμετρα υψηλό δημόσιο χρέος της Ιαπωνίας, η χώρα εξακολουθεί να λειτουργεί με έλλειμμα στο Πρωτογενές Ισοζύγιο της Γενικής της Κυβέρνησης (ΠΙΓΚ) που ανήλθε στο -1,1% του ΑΕΠ το 2018 και αναμένεται να μειωθεί στο -1,0% του ΑΕΠ το 2019 και στο -0,8% του ΑΕΠ το 2020. Παρόλα αυτά, το χρέος της ΓΚ της Ιαπωνίας δεν αυξάνεται, αφού με τις παρεμβάσεις της ΤτΙ και με το πολύ υψηλό επίπεδο της αποταμίευσης του ιδιωτικού**

τομέα της Ιαπωνίας (που αγοράζει τα κρατικά ομόλογα) τα επιτόκια αναχρηματοδότησης αυτού του χρέους είναι σε αρνητικά επίπεδα. Ως πολιτική δημοσιονομικής προσαρμογής έχει προγραμματιστεί η αύξηση του φόρου κατανάλωσης στην Ιαπωνία (από το 8,0% στο 10%) από τον Οκτώβριο 2019 (μετά από αλληπάλληλες αναβολές εφαρμογής αυτού του μέτρου), που αναμένεται, ωστόσο, να έχει αρνητική επίπτωση στην ανάπτυξη της χώρας. Έτσι, η αύξηση του ΑΕΠ της Ιαπωνίας εκτιμάται από την ΕΕ (Μάιος 2019) στο 0,8% το 2019 και στο 0,6% το 2020, από 0,8% το 2018.

Ελλειμματικό το εξωτερικό ισοζύγιο της Ιαπωνίας – βαίνει όμως μειούμενο.

Με τις ανωτέρω πολιτικές, η Ιαπωνία έχει καταστεί ελλειμματική χώρα, αλλά το έλλειμμα στο ΕΙΑ&Υ της μειώθηκε στα 1,8 τρις Γιέν (-0,3% του ΑΕΠ) το 2018, από 8,9 τρις Γιέν (-1,8% του ΑΕΠ) το 2013 και εκτιμάται ότι θα μειωθεί περαιτέρω το 2019 και το 2020. Έτσι, η οικονομία της Ιαπωνίας είχε γενικά αρνητική συμβολή στην παγκόσμια ανάπτυξη στην περίοδο 2013-2018 και το ίδιο αναμένεται να συμβεί και στην περίοδο 2019-2020.

Δ. Η οικονομική πολιτική της Κίνας.

Η οικονομική πολιτική της Κίνας χαρακτηρίζεται από την προσπάθεια προσαρμογής της μεγάλης οικονομίας της χώρας (ενδεχομένως της μεγαλύτερης οικονομίας στον κόσμο), έτσι ώστε να μπορεί να επιτύχει ικανοποιητικούς ρυθμούς ανάπτυξης στο μέλλον, παρά το ότι η δυνατότητα ανάπτυξής της με υπέρμετρα υψηλό επίπεδο διεθνούς ανταγωνιστικότητας και με υπέρμετρα υψηλό επίπεδο εγχώριας αποταμίευσης και επενδύσεων στους τομείς που παράγουν διεθνώς εμπορεύσιμα προϊόντα δεν μπορεί να υποστηριχθεί πλέον από τις εξελίξεις στην Παγκόσμια Οικονομία. Το υπόδειγμα αυτό ανάπτυξης με εξαιρετικά χαμηλό κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος και με υψηλό επίπεδο αποταμιεύσεων και επενδύσεων ανέδειξε την Κίνα σε ηγετική δύναμη στο παγκόσμιο οικονομικό σύστημα, αλλά η μεγαλύτερη χώρα στον κόσμο δεν μπορεί να αναπτύσσεται με το υπόδειγμα ανάπτυξης της μικρής ανοικτής οικονομίας που λαμβάνει τις διεθνείς τιμές των εξαγωγίμων και εισαγωγίμων προϊόντων της ως δεδομένες. Η εντυπωσιακή ανάπτυξή της με αυτό το υπόδειγμα έως τη μεγάλη παγκόσμια χρηματοοικονομική και οικονομική κρίση του 2007-2009 οφείλεται στην παθητική αποδοχή της εξαγωγικής επίθεσης της Κίνας από τις ΗΠΑ και από τις άλλες ελλειμματικές χώρες ανά τον κόσμο. Η πολιτική της Κίνας, της Γερμανίας και της Ιαπωνίας, αλλά και άλλων χωρών της ΝΑ Ασίας δημιούργησε τις Παγκόσμιες Μακροοικονομικές Ανισορροπίες (Global Macroeconomic Imbalances - GMI) και συνέβαλε ουσιαστικά στην παγκόσμια οικονομική κρίση του 2007-2009.

Αναπροσαρμογή πολιτικής στην Κίνα για ανάπτυξη βασισμένη στην εγχώρια ζήτηση

Μετά από αυτό, η Κυβέρνηση και η Κεντρική Τράπεζα της Κίνας προσπαθούν να επιτύχουν την αναδιάρθρωση της οικονομίας της χώρας έτσι ώστε η ανάπτυξη να μην εξαρτάται μόνο από τις εξαγωγές αγαθών και τις επενδύσεις σε διεθνώς εμπορεύσιμα προϊόντα, αλλά και από την ικανοποιητική αύξηση της εγχώριας κατανάλωσης και των επενδύσεων σε οικονομικές και κοινωνικές υποδομές. Πράγματι, η ανάπτυξη της Κίνας διατηρείται σε ικανοποιητικά - υψηλότερα του αναμενομένου - επίπεδα στην περίοδο 2014-2018, παρά το ότι στην περίοδο αυτή οι καθαρές εξαγωγές (δηλαδή το Εξωτερικό Ισοζύγιο αγαθών και υπηρεσιών, ή ΕΙΑ&Υ) είχαν αρνητική επίπτωση στην ανάπτυξή της στην περίοδο αυτή. Εκτιμάται δε ότι θα συνεχίσουν να έχουν - σχετικά μικρή - αρνητική επίπτωση στην ανάπτυξη και στην περίοδο 2019-2020. Επομένως, η ανάπτυξη της Κίνας συμβάλει θετικά - αλλά όχι ακόμη ικανοποιητικά - στην ανάπτυξη της παγκόσμιας οικονομίας τα τελευταία έτη. Επιπλέον, με δεδομένη

την επιβράδυνση της οικονομίας των ΗΠΑ μετά το 2019 για τους λόγους που προαναφέρθηκαν, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η ανάπτυξη της παγκόσμιας οικονομίας μετά το 2019 εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό από τη δυνατότητα της Κίνας και των πλεονασματικών χωρών της Ζώνης του Ευρώ -κυρίως της Γερμανίας και της Ολλανδίας- να επιτύχουν ουσιαστική πρόοδο στην αναδιάταξη των οικονομιών τους, έτσι ώστε να επιτύχουν υψηλή ανάπτυξη με κινήτήριο μοχλό την αύξηση της εγχώριας καταναλωτικής δαπάνης και των επενδύσεων σε υποδομές.

Βέβαια, η μετάβαση στο νέο υπόδειγμα ανάπτυξης παρά το ότι είναι ουσιαστικά υποχρεωτική για την Κίνα δεν είναι και εύκολη. Για παράδειγμα, η Κεντρική Τράπεζα και η Κυβέρνηση της Κίνας δεν πρόκειται να δεχθούν κάποια σημαντική ανατίμηση του Γουάν (CNY) που θα εμπόδιζε τη συνέχιση της ταχείας αυξητικής πορείας των εξαγωγών της χώρας.

Παραμένει επιδίωξη της Κίνας η διατήρηση του Yuan σε ανταγωνιστικά επίπεδα.

Έτσι, από τα μέσα του 2015 και έως τον Σεπτέμβριο του 2018 επιδιώχθηκε μια σταδιακή διολίσθηση του Yuan, μετά τη μεγάλη ανατίμησή του στην περίοδο 2014-2015. Σε ορισμένες περιπτώσεις η Τκίνας εκμεταλλεύτηκε και τη γενικότερη ανατιμητική πορεία του δολαρίου, ενώ, από την άλλη πλευρά, ακολούθησε το δολάριο όταν αυτό είχε υποτιμητική τάση έναντι του Ευρώ και άλλων νομισμάτων. Κυρίως, ωστόσο, αυτή η πολιτική ενισχύθηκε από την ισχυρή τάση εκροής των κερδών των πολυεθνικών εταιριών και επενδυτικών κεφαλαίων από την οικονομία της Κίνας τόσο το 2015 όσο και το 2016 και στις αρχές του 2017. Έτσι, η ανατιμητική πορεία του Γουάν που ήταν συνεχής στην περίοδο 2009-Απρίλιος 2015, αντιστράφηκε στην περίοδο Μαΐου 2015-Σεπτεμβρίου 2018. Στο 4ο 3μηνο 2018 η ισοτιμία CNY/EUR σταθεροποιήθηκε με διακυμάνσεις, και στο 1ο 4μηνο 2019 επανήλθε σε ανατιμητική πορεία, προφανώς για να χρησιμοποιηθεί ως ένδειξη καλής θέλησης στις διαπραγματεύσεις με τις ΗΠΑ για τη νέα διεθνή εμπορική τους πολιτική. Με αυτή την πολιτική η υποτίμηση του Yuan έναντι του Ευρώ τον Σεπτέμβριο του 2018 ανήλθε στο 9,3% έναντι του Δεκεμβρίου 2016 και στο 16,6% έναντι του Νοεμβρίου 2015. Μετά τον Σεπτέμβριο 2018 η ανατίμηση του Yuan τον Απρίλιο 2019 έναντι του Σεπτεμβρίου 2018 ανήλθε στο 5,3%. Ωστόσο, μετά την αποτυχία των διαπραγματεύσεων ΗΠΑ - Κίνας στις αρχές Μαΐου 2019, το Yuan επανήλθε σε υποτιμητική πορεία και την 13.5.2019 είχε ήδη υποτιμηθεί κατά 2,9% έναντι της 3.5.2019.

Η Κυβέρνηση της Κίνας από την πλευρά της επιδιώκει τα τελευταία χρόνια, όπως προαναφέρθηκε, να επιτύχει μια ουσιαστική μείωση της εξάρτησης της αναπτυξιακής δυναμικής της οικονομίας της από τις επενδύσεις και τις εξαγωγές και να ενισχύσει το ρόλο της εγχώριας κατανάλωσης στην ανάπτυξη της χώρας. Ωστόσο, παρά την σχετικά υψηλή αύξηση της συνολικής κατανάλωσης κατά 7,8% στην περίοδο 2013-2018 (ΑΕΠ: 6,86%), η πολιτική αυτή δεν φαίνεται να πείθει τις αγορές, αφού η συνολική κατανάλωση διαμορφωνόταν ακόμη στο 54,9% του ΑΕΠ της χώρας το 2018 (από 52,6% το 2013), ενώ οι επενδύσεις ακόμη απορροφούσαν το 2018 το 42,2% του ΑΕΠ (από 43,1% το 2013). Το δε ποσοστό της ακαθάριστης αποταμίευσης διαμορφωνόταν το 2018 στο 45,1% του ΑΕΠ. Η ενίσχυση της εγχώριας ζήτησης επιχειρείται με συνέχιση της αυξητικής πορείας των επενδύσεων, που σε μεγάλο βαθμό συμβάλλουν στην περαιτέρω βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των διεθνώς εμπορεύσιμων προϊόντων της χώρας (των εξαγωγίμων και των υποκατάστατων εισαγομένων) και στην αύξηση της παραγωγής τους, δημιουργώντας καταστάσεις υπερπαραγωγής σε παγκόσμιο επίπεδο. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι εισαγωγές Α&Υ αυξάνονται συστηματικά με ρυθμό σημαντικά χαμηλότερο από το ρυθμό αύξησης της εγχώριας τελικής δαπάνης στην οικονομία. Από την άλλη

πλευρά, παρά την υψηλή αποταμίευση, πολλοί τομείς του ιδιωτικού (και κυρίως του ελεγχόμενου από το κράτος) παραγωγικού δυναμικού της Κίνας χαρακτηρίζονται από πολύ υψηλή και ταχέως αυξανόμενη υπερχρέωση που απειλεί την βιωσιμότητα του τραπεζικού συστήματος.

Συμπερασματικά, η Κίνα βρισκόταν σε μια πορεία προσαρμογής που οδηγούσε σε σταδιακή μείωση του πλεονάσματος του ΕΙΑ&Υ της, πράγμα που αποτελούσε συμβολή στην εξομάλυνση των Παγκόσμιων Μακροοικονομικών Ανισορροπιών. Ωστόσο, το πλεόνασμα του εξωτερικού εμπορικού ισοζυγίου της με τις ΗΠΑ συνέχισε να αυξάνει λόγω κυρίως της επεκτατικής δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής των ΗΠΑ. Ο Πρόεδρος των ΗΠΑ θεώρησε ότι αυτή η εξέλιξη είναι αρνητική για τις ΗΠΑ, θεώρησε την Κίνα υπεύθυνη και προσπαθεί να σταματήσει την αυξητική πορεία του ελλείμματος του ΕΙΑ&Υ των ΗΠΑ με πολιτική ανεξέλεγκτου προστατευτισμού. Με την επιβολή σημαντικών δασμών στις εισαγωγές των ΗΠΑ από την Κίνα προσπαθεί να επιβάλει στην Κίνα πολιτικές που θα μπορούσαν να μειώσουν - κατά τη γνώμη του- το εμπορικό έλλειμμα των ΗΠΑ με την Κίνα.

Ο εμπορικός πόλεμος που απειλείται θα έχει αναπόφευκτα ένα σημαντικό αρνητικό αναπτυξιακό αποτέλεσμα τόσο για τις ΗΠΑ και την Κίνα, όσο και για την παγκόσμια οικονομία και μπορεί να οδηγήσει ακόμη και σε μια νέα παγκόσμια οικονομική κρίση.

Το ευνοϊκό σενάριο -που δεν φαίνεται σήμερα να έχει μεγάλη πιθανότητα να επικρατήσει- μπορεί να είναι μια επιτυχής (χωρίς αρνητικές παρενέργειες) επιτάχυνση της ανωτέρω διαδικασίας προσαρμογής της Κίνας στη νέα πραγματικότητα, και τελικά η έγκαιρη κατάργηση της ανεξέλεγκτης πολιτικής προστασίας από εισαγωγές που οδηγεί σε σημαντική διαταραχή της παγκόσμιας ανάπτυξης και του ελεύθερου διεθνούς εμπορίου.

Το δυσμενές σενάριο, που αποτελεί πραγματικό κίνδυνο για την παγκόσμια οικονομία, είναι μια επικίνδυνη κλιμάκωση του διεθνούς εμπορικού πολέμου που άρχισε με ευθύνη των ΗΠΑ, με το παράδειγμα των ΗΠΑ να ακολουθείται από πολλές άλλες χώρες στον κόσμο - αναπτυγμένες και αναπτυσσόμενες.

Ε. Η οικονομική πολιτική και η πορεία ανάπτυξης των αναπτυσσόμενων και αναδυόμενων οικονομικά χωρών.

Η οικονομική πολιτική των χωρών αυτών δεν είναι ενιαία και διακρίνεται στις ακόλουθες κατηγορίες.

- α) Χώρες που, τα τελευταία χρόνια, λειτουργούν με μεγάλα και αυξανόμενα πλεονάσματα στο ΕΙΑ&Υ τους, όπως η Κορέα, η Σιγκαπούρη και πολλές άλλες χώρες της ΝΑ Ασίας, που επιδιώκουν την ανάπτυξη με υψηλή διεθνή ανταγωνιστικότητα και με ταχεία αύξηση των εξαγωγών τους και των επενδύσεων σε τομείς που παράγουν διεθνώς εμπορεύσιμα προϊόντα. Οι χώρες αυτές επωφελούνται από την παγκόσμια ανάπτυξη και την ταχεία αύξηση της εγχώριας ζήτησης για κατανάλωση και επενδύσεις σε ελλειμματικές χώρες όπως οι ΗΠΑ, αλλά και σε πλεονασματικές χώρες όπως η ΕΕ-27, η Κίνα και η Ιαπωνία.
- β) Χώρες, όπως οι Ινδίες που αναπτύσσονται με υψηλούς ρυθμούς τα τελευταία χρόνια, καταγράφουν μικρά ελλείμματα στο ΕΙΑ&Υ τους και συμβάλλουν σημαντικά στην ανάπτυξη της παγκόσμιας οικονομίας.
- γ) Χώρες όπως αυτές της Λατινικής Αμερικής, Αυστραλία και η Ρωσία, που

Ο εμπορικός πόλεμος που απειλείται θα δράσει ανασταλτικά στην ανάπτυξη της Κίνας και της παγκόσμιας οικονομίας.

Οι αναπτυσσόμενες χώρες δεν ακολουθούν ενιαία πολιτική.

- στηρίζονται σε πρώτες ύλες που εξάγουν και των οποίων η ανάπτυξη εξαρτάται από τις διακυμάνσεις στις τιμές ή τις εξαγωγές αυτών των προϊόντων.
- δ) Χώρες όπως η Τουρκία και η Αργεντινή, που αντιμετώπισαν σοβαρή συναλλαγματική και οικονομική κρίση το 2018 και βρίσκονται σήμερα με τις οικονομίες τους να επιβαρύνονται με εξαιρετικά υψηλό πληθωρισμό και επιτόκια, των οποίων η αναγκαία σταθεροποίηση θα οδηγήσει αναπόφευκτα σε πτώση του ΑΕΠ τους το 2019, χωρίς να αποκλείεται ο κίνδυνος μιας μεγαλύτερης κρίσης με δυσμενείς επιπτώσεις στην παγκόσμια οικονομία.

ΣΤ. Η τιμή του πετρελαίου

Οι αναπτυσσόμενες χώρες δεν ακολουθούν ενιαία πολιτική.

Η εξέλιξη των τιμών του πετρελαίου αποτελεί αφενός ένδειξη των προσδοκιών ανάπτυξης της παγκόσμιας οικονομίας και αφετέρου επηρεάζει ουσιαστικά αυτή την ανάπτυξη, ιδιαίτερα όταν διαμορφώνεται ανεξάρτητα από τις ανωτέρω πολιτικές σε υπερβολικά υψηλά ή σε υπερβολικά χαμηλά επίπεδα (π.χ., λόγω υπεραντίδρασης στις προσδοκίες, ή διαταραχών στην προσφορά, ή λόγω της πολιτικής των χωρών παραγωγής και εξαγωγής πετρελαίου).

Σημειώνεται ότι το ΔΝΤ στο World Economic Outlook (WEO) του Απριλίου 2019 προβλέπει πτώση της μέσης τιμής του πετρελαίου κατά -13,4% (στα \$59,2/βαρέλι) το 2019, μετά την αύξησή της κατά 23,2% (στα \$ 52,8/βαρέλι) το 2017 και κατά 29,5% (στα \$ 68,3/βαρέλι) το 2018. Επίσης, το ΔΝΤ προβλέπει μικρή επιπλέον πτώση της τιμής του πετρελαίου, κατά -0,2%, (στα \$59,0/βαρέλι) το 2020. **Ωστόσο, αν η εξέλιξη των τιμών του πετρελαίου τον Μάρτιο και στις αρχές Απριλίου 2019 συνεχιστεί στο υπόλοιπο του έτους, ενδέχεται η μέση τιμή του το 2019 να διαμορφωθεί υψηλότερα από ότι προβλέπει το ΔΝΤ.** Σε κάθε περίπτωση, η διαμόρφωση των τιμών του πετρελαίου στα επίπεδα που προβλέπει το ΔΝΤ το 2019 και το 2020 δεν μπορεί παρά να έχει ευνοϊκή επίπτωση στην παγκόσμια ανάπτυξη.

Ζ. Γεωπολιτικοί κίνδυνοι

Γεωπολιτικοί κίνδυνοι ...

Οι κυριότεροι γεωπολιτικοί κίνδυνοι που αντιμετωπίζει σήμερα η παγκόσμια οικονομία συνοψίζονται στα ακόλουθα:

... εμπορικός πόλεμος

- α) Ο πιο σημαντικός παράγων που μπορεί να έχει εξαιρετικά δυσμενείς επιπτώσεις στην παγκόσμια οικονομία, σε συνδυασμό και με την υψηλή πιθανότητα εξελιχθεί σε μεγάλο εμπόδιο για το διεθνές εμπόριο και την παγκόσμια ανάπτυξη, είναι **η τυχόν δυσμενής εξέλιξη του εμπορικού πολέμου** μεταξύ των ΗΠΑ και της Κίνας και μεταξύ των ΗΠΑ και άλλων χωρών, όπως προαναφέρθηκε.

... εκτροπή οικονομικής πολιτικής στην Ιταλία

- β) **Η εκτροπή της οικονομικής πολιτικής προσαρμογής της Ιταλίας**, που οδήγησε σε σημαντική αύξηση του κόστους δανεισμού του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα της χώρας αυτής, και, κατά συνέπεια, στη σημαντική μείωση της ανάπτυξης το 2018 και των προσδοκιών για βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη στην περίοδο 2019-2023. Όπως ήδη αναφέρθηκε, μετά από αυτή την εξέλιξη οι κίνδυνοι για την παγκόσμια οικονομία και ιδιαίτερα για τη Ζώνη του Ευρώ και για την Ελλάδα που ελλοχεύουν από μια πιθανή κρίση στην Ιταλία είναι υπαρκτοί.

... αδυναμία συμφωνίας για BREXIT

- γ) **Το αποτέλεσμα του Δημοψηφίσματος στο Ηνωμένο Βασίλειο υπέρ του BREXIT τον Ιούνιο του 2016, που έως τον Απρίλιο του 2019 δεν έγινε δυνατό να υλοποιηθεί με μια εποικοδομητική Συμφωνία με την ΕΕ-27.** Αυτό είχε ήδη εξαιρετικά δυσμενείς επιπτώσεις για την οικονομία του Ηνωμένου Βασιλείου

-σε πολύ μικρότερο βαθμό και για την ΕΕ-27- που θα μπορούσαν να διογκωθούν επικίνδυνα αν η τελική κατάληξη είναι ένα **BREXIT** χωρίς συμφωνία με την ΕΕ-27. Για να αποφευχθεί αυτό, το **BREXIT** έλαβε αναβολή για την υλοποίησή του έως τον Οκτώβριο του 2019 (από το τέλος Μαρτίου 2019).

- δ) Μετά το πραξικόπημα στην Τουρκία στις αρχές του 2016, σημειώθηκαν δραστικές αλλαγές στο πρότυπο διακυβέρνησης της μεγάλης αυτής χώρας και υπήρξε ουσιαστική ανατροπή της οικονομικής της πολιτικής. **Αυτό οδήγησε τελικά στη συναλλαγματική και οικονομική κρίση στην Τουρκία τον Ιούλιο - Αύγουστο 2018** με την κατακόρυφη πτώση της Τουρκικής Λίρας (TRY) και την αύξηση των επιτοκίων από την Κεντρική Τράπεζα της Τουρκίας στο 24%. Η Τουρκική Λίρα σταθεροποιήθηκε στην περίοδο Σεπτεμβρίου 2018-Μαρτίου 2019, αλλά με συνεχείς παρεμβάσεις από την Κεντρική Τράπεζα και με μεγάλη πτώση των συναλλαγματικών διαθεσίμων της χώρας. Επίσης, η τουρκική οικονομία σημείωσε αρνητική ανάπτυξη στο 2ο εξάμηνο του 2018 και αναμένεται σημαντική πτώση του ΑΕΠ της χώρας το 2019, χωρίς εμφανή προοπτική για σταθεροποίηση και έξοδο από την κρίση. Η τυχόν νέα επιδείνωση της οικονομικής κατάστασης στην Τουρκία μπορεί να έχει δυσμενείς επιπτώσεις στην ανάπτυξη των αναπτυσσόμενων οικονομιών και στην παγκόσμια οικονομία.

... συναλλαγματική και οικονομική κρίση στην Τουρκία

Συμπερασματικά, οι εκτιμήσεις της ΕΕ (Μάιος 2019) και του ΔΝΤ (Απρίλιος 2019) για την παγκόσμια οικονομία θα μπορούσαν να είναι σχετικά απαισιόδοξες αν οι διαπραγματεύσεις για τη διμερή εμπορική συμφωνία ΗΠΑ - Κίνας είχαν θετική κατάληξη και αυτό οδηγούσε σε κατάργηση των πρακτικών προστατευτισμού στο διεθνές εμπόριο. Ωστόσο, αν η πρόσφατη αποτυχία και διακοπή των διαπραγματεύσεων οδηγήσει πράγματι σε κλιμάκωση των πρακτικών προστατευτισμού και εμπορικού πολέμου μεταξύ αυτών των χωρών και όχι μόνο από τον Ιούνιο του 2019, τότε οι ανωτέρω εκτιμήσεις ενδέχεται να αποδειχθούν ως ουσιαστικά αισιόδοξες.

ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΗ ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗ ΣΤΙΣ ΚΥΡΙΕΣ ΑΓΟΡΕΣ ΜΑΣ

Οι ανωτέρω οικονομικές εξελίξεις δημιουργούν **αβεβαιότητα που επιδρά αρνητικά τόσο στις προσδοκίες ανάπτυξης όσο και στην καταναλωτική εμπιστοσύνη**. Η μείωση της καταναλωτικής εμπιστοσύνης αναπόφευκτα επιδρά αρνητικά και στην πρόθεση των κατοίκων των χωρών αυτών να δαπανήσουν χρήματα για διακοπές.

Μείωση των δεικτών καταναλωτικής εμπιστοσύνης, οικονομικού κλίματος και επιχειρηματικών προσδοκιών στις κύριες αγορές μας

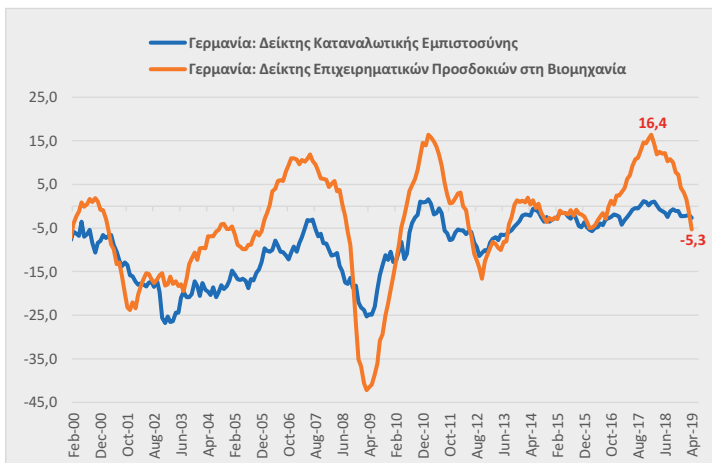
Αναλυτικά για τις κύριες αγορές μας:

Γερμανία

Σημαντική πτώση σημειώνουν από τις αρχές του 2018, από τα πολύ υψηλά επίπεδά τους έως το τέλος του 2017, οι Δείκτες Οικονομικού Κλίματος (ESI), Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης (ΔΚΕ) και επιχειρηματικών προσδοκιών στη βιομηχανία.

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή

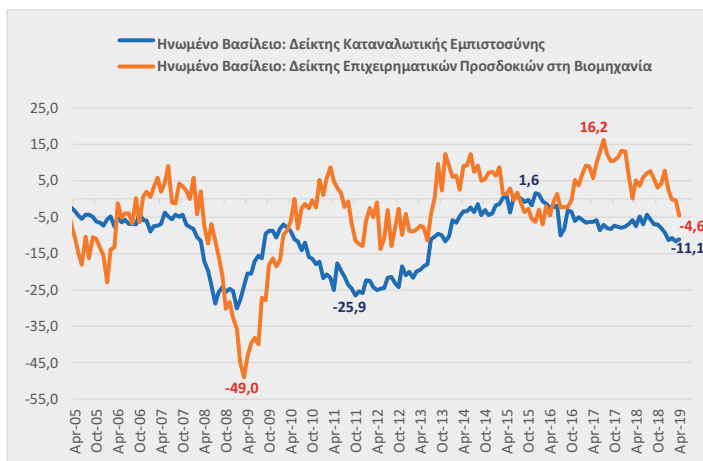

Βρετανία

Στη Βρετανία σημειώνεται σταδιακή πτώση του Δείκτη Οικονομικού Κλίματος (ESI) μετά τον Δεκέμβριο του 2017, και του Δείκτη επιχειρηματικών προσδοκιών στη Βιομηχανία. Επίσης, ο Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης, που είχε βελτιωθεί τον Ιούλιο 2018, μειώθηκε και πάλι τον Μάρτιο 2019.

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή

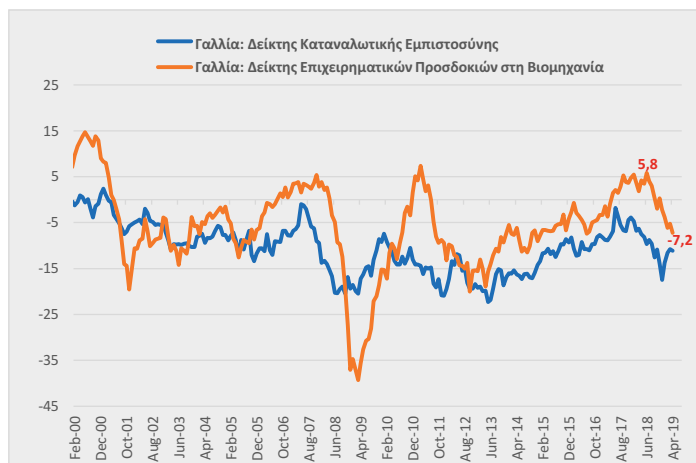

Γαλλία

Σημαντική πτώση παρουσιάζουν το 2018 και το 1ο 4μηνο 2019 οι Δείκτες Οικονομικού Κλίματος (ESI), Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης και Επιχειρηματικών Προσδοκιών στη Βιομηχανία και στη Γαλλία.

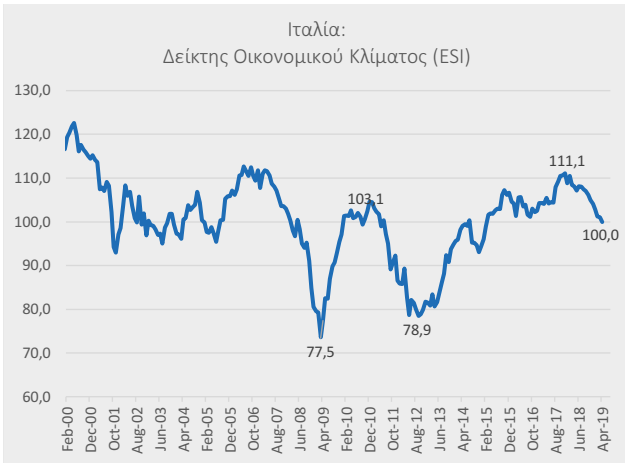

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή

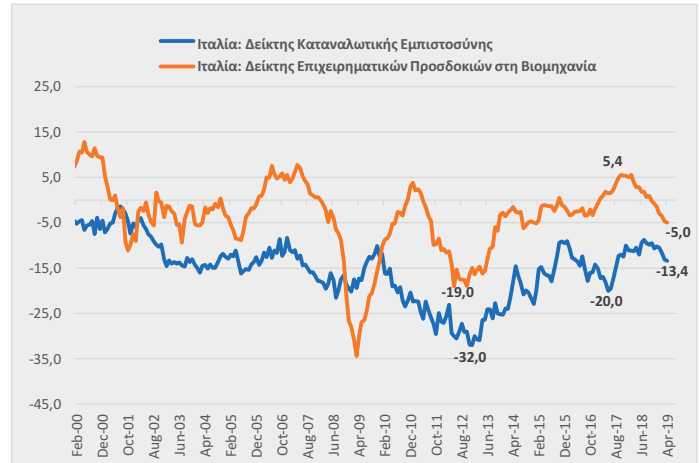

Ιταλία

Μετά τη σημαντική άνοδό του το Δεκέμβριο 2017, ο Δείκτης Οικονομικού Κλίματος (ESI) στη Ιταλία μειώθηκε σταδιακά έως τον Απρίλιο 2019, υπό την πίεση των κινδύνων που συνεπάγεται η εκτροπή της οικονομικής πολιτικής στη χώρα από τα μέσα του 2018. Ο δείκτης καταναλωτικής εμπιστοσύνης που είχε τεθεί σε πορεία βελτίωσης έως τον Ιούνιο του 2018, μετά το χαμηλό που είχε σημειωθεί τον Μάιο του 2017, επιδεινώθηκε και πάλι μετά τις εκλογές για να φτάσει στο -13,4 τον Απρίλιο 2019.

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή

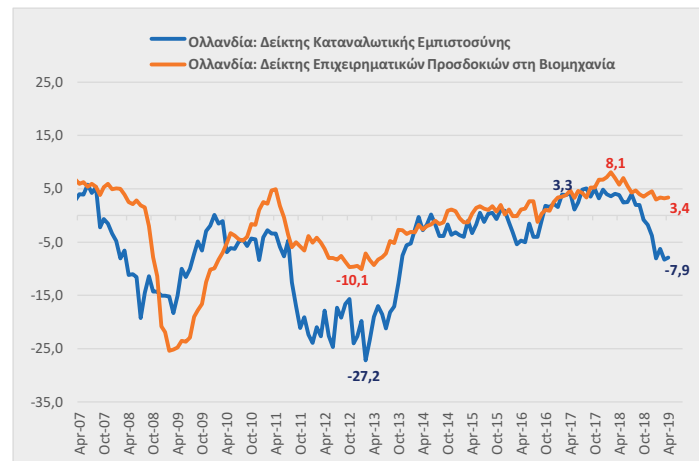

Ολλανδία

Μετά τον Φεβρουάριο του 2018 σημειώνεται σταδιακή πτώση του Δείκτη Οικονομικού Κλίματος (ESI) στην Ολλανδία. Σημαντική πτώση σημείωσε και ο Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης μετά τον Αύγουστο του 2017. Τέλος, και ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στη Βιομηχανία μειώθηκε μετά τον Φεβρουάριο 2018.

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή

INSETE

INTELLIGENCE

INSETE

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΣΕΤΕ

Η παρούσα Μελέτη υλοποιήθηκε από το ΙΝΣΕΤΕ στο πλαίσιο της Πράξης: «Ενίσχυση της θεσμικής και επιχειρησιακής ικανότητας του ΣΕΤΕ» με κωδικό MIS 5000993, η οποία εντάσσεται στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα "Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού Εκπαίδευση & Δια Βίου Μάθηση ΕΣΠΑ 2014-2020" και συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ).

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση

Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Βουκουρεστίου 32 - 106 71 Αθήνα
info@insete.gr | www.insete.gr
Τηλ. +30 210 3244368